

İNGİLTERE'NİN BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA ABD'DE YÜRÜTTÜĞÜ ERMENİ PROPAGANDASI

Mustafa ÇABUK*

ÖZ

Birinci Dünya Savaşı'nda propaganda ilk kez kamuoyunun görüş, düşünce ve hareketlerini yönlendirmek için etkili ve bilimsel olarak kullanıldı. İngiltere savaş yıllarında propaganda ofisi kurarak propaganda faaliyetlerini hem ülke içinde hem de ülke dışında koordineli olarak tek bir merkezden yönetti. İngiliz propaganda faaliyetlerinin amaçlarından biri de tarafsız ülkeleri kendi yanında savaşa sokmaktı. Özellikle de o yıllarda tarafsız olan ABD İngiliz propaganda faaliyetlerinin en yoğun ve faal olduğu ülke haline geldi. ABD'yi İtilaf Devletleri'nin yanına çekmek için Ermeni meselesi üzerinden zulüm hikâyeleri üreterek ABD kamuoyunu yönlendirme politikası izledi. Bu amaçla hazırlanan propaganda materyalleri ABD'de dağıtıldı. Bu materyallerin yanı sıra ABD gazetelerine İngiliz politikaları gereği olarak üretilen propaganda bilgileri servis edildi. Ayrıca, kiliselere, rahiplere, politikacılara, eğitimcilere, hastanelere, finans ve ticaret merkezlerine düzenli olarak ve sayıları milyonları bulan propaganda yayınları düzenli olarak ulaştırıldı. O yıllar için yeni bir teknoloji olan sinema da İngiliz Propaganda Ofisi tarafından etkili bir şekilde kullanıldı. Zulüm hikâyeleri için üretilen bazı kitap ve kitapçıklar filme çekildi.

Bu makalede, İngiliz arşivinden ve bu alanda yayınlanmış olan eserlerden yararlanılarak İngiltere'nin savaş yıllarında ABD'de Ermeniler üzerinden yürüttüğü propaganda faaliyetleri ve bu faaliyetlerin Ermeni meselesindeki rolü incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: ABD, Birinci Dünya Savaşı, Ermeni, Propaganda,

ARMENIAN PROPAGANDA MADE BY ENGLAND IN THE USA DURING TO FIRST WORLD WAR

ABSTRACT

For the first time in the First World War, propaganda was used effectively and scientifically to guide the views, thoughts and movements of the public. England established a propaganda office during the war and ruled its propaganda activities from a single center both within the country and coordinated outside the country. One of the aims of the British propaganda activities was to bring the neutral

* Dr. Öğrt. Üye., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi
Tarih Bölümü, E-posta: cabukm@yahoo.com,
ORCID: 0000-0001-5560-8193

countries into war on her side. Especially in those years, the US, which was impartial, became the most intense and active target of British propaganda. England followed the policy of guiding the US public by persuading them about the Armenian persecution in order to join the United States to the Entente States. Propaganda materials prepared for this purpose were distributed in the USA. In addition to these materials, US newspapers were provided with propaganda information produced as a requirement of British politics. In addition, propaganda publications were regularly distributed to churches, priests, politicians, educators, patients, finance and commerce centers. The movie which was a new technology for those years was also used effectively by the British Propaganda Office. Some books and booklets produced about the victims of the persecution were filmed.

In this article, the British archives and the works published on this issue will be used to analyze the propaganda activities of England over the Armenians in the United States during the war and their role in the Armenian issue.

Key Words: USA, World War First, Armenian, Propaganda,

Giriş

Propaganda zihnin ve fikirlerin kontrol edilmesidir. Propagandanın potansiyel rolü, toplumun düşmanlığını, nefretini düşmana karşı harekete geçirmektir. Savaş propagandalarında sivillerin beynini kontrol etmek amaçlanır (Lasswell 1927: 9-10). Propagandacıların temel amaçları, düşmana karşı nefreti harekete geçirmek, müttefiklerin dostluğunu korumak, mümkünse tarafsızları yanına çekmek ve düşmanın moralini bozmaktır (Lasswell 1927: 195). Propaganda ülke içinde, tarafsız, müttefik ve düşman ülkelerde kamuoyunun görüş ve düşüncelerini kontrol etmeyi amaçlar (The Times, 21. 12. 1919: 325). Savaş için kamuoyunu ikna etmek isteyen ülkeler propagandayı Birinci Dünya Savaşında sistemli olarak kullandılar.

Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla İngiltere Parlamentosu'nda 5 Eylül 1914 tarihinde propaganda faaliyetlerini koordine etmek için propaganda ofisi kurulmasına ve başına da kabineden C.F.G. Masterman'ın getirilmesine karar verildi. Bu propaganda bürosu Wellington House'u ofis olarak kullandığı için Wellington House olarak anıldı (Sanders 1975: 119). Savaş sırasında İngiltere, ülke içinde ve dışında koordineli olarak çalışan bir propaganda mekanizması kurdu. Propaganda sayesinde ülke içinde ve dışında kamuoyunun görüşlerini kendi çıkarları doğrultusunda

yönlendirmeye çalıştı. İngiliz propaganda faaliyetlerinin en etkin yürütüldüğü tarafsız ülke ise ABD' idi. İngiliz propaganda faaliyetleri sonucunda ABD daha sonra İtilaf Devletleri yanında savaşa girdi. Wellington House'un ABD'de en çok kullandığı propaganda konularından biri de Ermeniler üzerinden yürütülen propaganda faaliyetleriydi.

İngiltere, Alman propagandasının ABD'de yayınlanmasına engel olmak için 5 Ağustos 1914 tarihinde ABD ile Almanya arasındaki kabloları kesti. Böylece İngiliz Propagandası Amerika'ya hâkim oldu. Kabloları keserek İngiltere Amerikalılara ne düşünmeleri gerektiğini dikte etmiş oldu (Peterson 1939: 12-13). Amerikan halkının bundan sonraki süreçte görüşleri, İngiltere propaganda ofisinin ürettiği katliam hikâyeleri doğrultusunda şekillendi.

Kalabalıkları savaşa ikna etmek için önce onlardaki nefret duygularını artırmak gerekmekteydi. Zulüm hikâyeleri de bunda çok etkili olmaktadır. Birinci Dünya Savaşı'nda Ermeniler üzerine çok sayıda propaganda amaçlı zulüm hikâyesi üretildi (Read 1972:3). Propagandanın hedefi de politik ittifaklara göre değişiyordu. İngiltere, savaşla ilgili olarak halkını ve tarafsız ülkelerin halkını ikna etmek ve insanların doğal direncini yenmek ve tüm suçluluğu diğer tarafa atmak için vahşet hikâyelerini kullandılar (Marquis, 1978: 488). Ermeniler hakkında hazırlanan Bryce Raporu da bu hikâyelerdendi (Lasswell 1927: 19).

Mısır'daki İngiliz Sömürge Komiserliği 24 Eylül 1915 tarihinde Çanakkale Cephesi'ndeki yenilgi üzerine, İskenderun üzerinden bir operasyon önerdi. Böylece hem Osmanlı Devleti'nin Arap Yarımadası, Irak, Suriye ve Kafkasya ile bağlantısının kesileceği hem de Osmanlı Devleti'ne isyan etmiş olan Ermenilere yardım edileceğini bildirdi. Bu sayede İngiltere'nin Çanakkale'de sarsılan imajının düzeltileceği de iddia ediliyordu (FO 141/735/2). Bu gibi raporların da etkisiyle, savaş yıllarında, İngiltere Ermeniler üzerine bazı planlar yapmaya başladı.

İngiltere'nin bu yöndeki politikasının önemli bir ayağını da ABD'deki Ermeni propagandası oluşturdu. 1915 yılı Ekim ayından itibaren Ermeni katliamı iddiası savaşın standart propaganda malzemesi haline geldi. Almanların ve Türklerin Ermenileri katlettiği propaganda yapıldı (Read 1972: 216-217).

Osmanlı Devleti, Irak, Arap Yarımadası, Mısır gibi yerlerdeki propaganda faaliyetlerinin İngiltere Enformasyon Bakanlığı'ndaki direktörü Arnold Toynbee idi. Toynbee'nin içlerinde bulunduğu uzmanlar propaganda hazırlamak için kullanacakları malzemeleri, İngiltere Savaş Ofisi'nden, İngiltere Donanma istihbarat bölümünden,

gizli servisten, İngiltere elçi ve konsolosların gönderdiği raporlardan, propaganda ajanlarından, savaş muhabirlerinden ve misyonerlerden temin ediyorlardı. Bu bölümde hazırlanan en etkili propaganda bildirimleri Mr. Bevan, Mr. Headlam ve Arnold Toynbee tarafından hazırlandı (INF 4/1B). İngiltere'nin savaş sırasında ABD'de kullandığı propaganda kitap, kitapçık, broşür ve gazete haberleri genelde Bryce Raporu ve Mavi Kitap olarak bilinen kitaptan yapılan alıntılardı.

Ermeni Bürosu ve Propaganda Faaliyetleri

İngiltere, Ermenilerle ilgili propaganda faaliyetlerini yürütmek için Londra'da Ermeni Bürosu'nu kurdu. Bu kurum adına kitaplar, kitapçıklar bastırıldı. Bu kitaplardan birisi 1918 yılında Londra'da Ermeni Bürosu tarafından basılan The "Clean-fighting" Turk Yesterday, To-day and To-morrow" adlı propaganda kitabıydı. H. H. Johnson'un 3 sayfalık bir sunumu kitabın girişinde yer almıştı. Sunumda Orta Asya'dan başlayıp Balkanlara kadar Türklerin tarihi geçmişi kötülenmekte ve karalanmaktaydı. The Times gazetesinin 20 Şubat 1917 tarihli sayısında The "Clean-fighting" Turk adıyla bu kitapta yer alan propaganda materyallerinin bir kısmı daha önce yayınlanmıştı (The Times 20 Şubat 1917).

Ermenilerle ilgili dikkat çeken bir diğer propaganda kitapçığı ise The Horrors of Aleppo (Halep Dehşeti) idi. Bu kitapçık 1916 yılında propaganda maksatlı kullanılmak üzere hazırlandı. T. Fisher Unwin Ltd. tarafından Londra'da basıldı. 24 sayfadan oluşuyordu ve üzerinde fiyat olarak 1 penny yazıyordu. Kitapçıkta diğer propaganda kitap ve kitapçıklarında olduğu gibi İttihat ve Terakki yönetiminin Sultan II. Abdülhamit'ten daha kötü olduğu vurgulanıyordu. Kitapçık kendi içinde de çelişkilerle doluydu. Kitapçıkta hem İttihat ve Terakki yönetiminin gayrimüslimleri, Müslüman olmaya zorladığı anlatılmaktaydı hem de Türklerin medeniyet olarak geri olduğu, hukuk, din ve dillerini Araplardan ödünç aldıkları iddia edilmekteydi. Kitapçık Türkleri ırk olarak kötülemek amacıyla kaleme alınmıştı. Kitapçıkta, olaylar yaşandığı sırada Halep'te bulunduğu ve olaylara şahit olduğu iddia edilen Alman misyoner Dr. Martin Niepage'in ifadeleri üzerinden okuyucuya sunulmuştu. Halep'te meydana geldiği iddia edilen olaylardan bahsederken yazar aynı kitapçıkta birden Bulgaristan'da 1878 yılında yaşandığı iddia edilen olaylardan örnek veriyordu. Kitapçığın görgü şahidi olarak Alman asıllı bir insanın isminin yazılması da Almanya'yı savaşta Osmanlı Devleti ile ittifak yaptığı için eleştirmeyi amaçlayan propaganda faaliyetinin bir sonucuydu.

İngilizler, Müslümanlara yönelik propaganda faaliyeti yürütürken İttihat ve Terakki yönetimini İslamiyet'ten uzak olmakla, din düşmanı olmakla, Kuran'a karşı olmakla, Turancılığı savunmakla, Arap alfabesinden çıkmak istemekle suçluyorlardı. Hristiyanlara yönelik propaganda faaliyetlerinde ise İttihat ve Terakki yönetimini Ermenileri zorla Müslüman yapmaya çalışmakla, Ermeni ve Hristiyan halka zulmetmekle, Ermenilere karşı Müslüman halkı koruyup kollamakla suçluyorlardı (Niepage 1917: 20-21).

Bryce Raporu (Mavi Kitap)

Mavi Kitap, James Bryce ve Arnold Toynbee tarafından Birinci Dünya Savaşı yıllarında hazırlanan bir savaş propaganda kitabıydı. *The Blue Book* (Mavi Kitap) adıyla bilinmektedir (Özdemir 2005: 11). İngiltere'nin savaş propaganda ofisi Wellington House'ın Bryce'tan talepte bulunması üzerine Propaganda Ofisi'nin elemanlarından Toynbee'ye teklif edilmesiyle bu çalışma derlendi (McCarthy 2002: 846). *The Blue Book* adlı savaş propagandası kitabının malzemelerini toplayan asıl kişi olan Lord Bryce, Arnold Toynbee'nin kitaplaştırdığı bu propaganda senaryosunu kendi adına dönemin İngiltere Dışişleri Bakanı Sir Edward Grey'e sunmuştur (Özdemir 2005: 16).

Mavi Kitap, Bryce tarafından yazılan bir giriş yazısıyla mektuplar, broşürler ve makalelerin derlenmesiydi (McCarthy 2002: 848). Bryce Raporu'nda yayınlanan belgelerin ana kaynağı Ermeni bireyler ve Ermeni örgütlerin göndermiş olduğu mektuplardı. Ararat ve Gotçnak gibi Ermeni gazeteleri de kaynaklar arasındaydı. Belgelerin ana kaynakları ise Amerikalı misyonerler ve misyonerlik örgütleriydi (McCarthy 2002: 847). Mavi Kitap'ta yazılanlara bakılırsa bunların çoğunun kaynağı ve kanıtı söylentilerden oluşmaktaydı (Read 1972: 221).

Bryce Raporu'na göre sanki hiçbir Türk ölmemiş, hiçbir Ermeni öldürmemişti. Ermeni örgütlerden, Osmanlı Mebusan Meclisi'ndeki Ermeni vekillerin Ruslarla işbirliği yapmasından, Türklere karşı savaşan silahlı örgütlere önderlik etmesinden, Osmanlı memurlarının ve subaylarının katledilmesinden, Osmanlıların iletişim hatlarının Ermeniler tarafından kesilmesinden, Osmanlı şehirlerini ele geçirme teşebbüslerinden, Van'da giriştikleri kitle katliamlarından, bir milyondan fazla Müslüman'ın Ruslar ve Ermeniler tarafından göçe zorlanmasından hiç söz edilmemekteydi (McCarthy 2002: 850-851).

Mavi Kitap'ın yazılma nedeni ABD kamuoyunun dikkatini başka yerlere çekme gayretiydi. Amerika'ya savaş sırasında Rusların çok sayıda Yahudi'yi katlettiği haberi ulaşmıştı. İngilizler, Rusların bu

icraatının Müttefikler ve Amerika arasındaki iyi ilişkileri bozacağından korktu. Rusların Amerikalıların zihnindeki kötü imajını düzeltmenin tek yolu, İtilaf Devletleri için çok daha kötü bir imaj çizmekti (McCarthy 2002: 840). Amerika'da etkili bir azınlık olan Yahudilerin dikkatini, İngiltere'nin müttefiki olan ve Rusya'daki Yahudilere zulmeden Rusların aşırı anti-semitik politikalarından uzaklaştırmak için Ermeni katliamı iddialarını kullandılar. Bu katliam iddiaları üzerine propagandalarını yoğunlaştırarak bunu da Almanların ve müttefiki Türklerin yaptıklarını iddia ettiler. Amerika'da baskın olarak kullanılan bu tema İngiltere'nin tarafsız ülkelerdeki tipik propaganda temasıydı (Sanders-Taylor 1982:178).

Propagandanın içeriğinde savaşılan ülkeleri suçlayan kendilerini haklı çıkaran ifadeler yer alıyordu. Savaşın devam ettiği 4 yıl boyunca İngiliz propaganda memurları zulüm dolu hikâyeler uydurup ürettiler ve bu hikâyelerin yayılmasını desteklediler (Sanders-Taylor 1982:137). Ermeniler üzerinden üretilen zulüm hikâyelerinin ve propagandanın iki amacı vardı. Birincisi halkın düşmana karşı nefretini uyandırmaktı. İkincisi tarafsız bir ülke olan güçlerden Amerika'yı savaşa sokmaktı (Roetter 1974: 43).

Osmanlı Devleti'ndeki Ermenilere yapıldığı iddia edilen zulüm hikayelerinden oluşan Mavi Kitabın amacı da Ermeniler üzerinden Türklerin kötülenmesiydi. Genelde dünya kamuoyunda ve özelde ise Amerikan kamuoyunda Osmanlı Devleti ve müttefiki Almanya'nın karalanması ve ABD'nin İtilaf Devletleri yanında savaşa girmesi için propaganda ürünü olarak kurgulanmıştı.

Propaganda yayınlarıyla Almanları ve Türkleri suçlayan İngiltere diğer yandan kendi müttefiki olan Rusya'nın hiçbir gerekçesi olmadan Yahudi katliamı yapmasına sessiz kalıyordu (Read 1972:219).

Kitabın kurgulayıcılarından Lord Bryce şunları belirtiyordu: *"Türk insanı bu katliamlardan(?) sorumlu değil, Avrupalı seyyahlar, Türklerin güvenilir, kibar insanlar olduğunu sık sık vurgular. Bizim askerlerimiz de Türklerin adil savaşçılar olduğunu bildiriyor. Fakat yöneticileri farklı"* (Read 1972: 216-217). Çünkü propaganda faaliyetlerinde milletleri topyekûn suçlamaktan kaçınıyorlardı. Liderleri suçlamayı tercih ediyorlardı.

Amerikalı Misyonerlerle İngiliz Propaganda Bürosu arasında tam bir işbirliği vardı. Amerikalı Misyonerler, Toynbee'ye propaganda için kullanabileceği malzemeler göndermekte ve Wellington House'un hazırladığı propaganda materyallerini dağıtmaktaydılar. Amerikalı Protestan misyonerler 1915 ile 1923 yılları arasında Türkleri

kötüleme politikasıyla meşgul oldular. Çünkü ürettikleri korkunç bir düşman imajının yaptığı baskılar altında ezilen ve yardım edilmezse ölecekleri iddialarıyla süslenmiş propagandalar, daha çok para toplamalarını kolaylaştırmaktaydı (McCarthy 2002: 841).

Hristiyan din adamlarının yazdıkları kitaplar ve broşürler de Wellington House tarafından dağıtıldı. Bu kitaplarda Türklerle müttefik olduğu için Almanlar hedef alındı. Almanları suçlamak için Türklerin, Hristiyanlara zulmettiğine insanlar inandırılmaya çalışıldı (Sanders-Taylor 1982:160).

Türklerle ilgili birçok zulüm iddiası ortaya atılmasına rağmen Türkler Çanakkale Cephesi'nde çok adil savaşarak insanlık dersi verdiler (Read, 1972: 221). İngiliz propagandalarının aksine, Ermenilerin sevk edildiği zamanlarda, Ermenilerin yaşadığı topraklarda bulunan İsveçli memurlar, Ermenilere karşı hiçbir zulüm yapılmadığını Türk hükümetinin sıkı tedbirler aldığını bildirdi (Read, 1972: 219).

Wellington House'un Ermeni propagandası için hazırlattığı "Bryce Raporu" savaş yıllarında birçok dile çevrilip dağıtıldı. Bu propaganda sayesinde 1914 yılı sonlarında tarafsız ülkelerin büyük bir kısmı beyinlerinde İtilaf güçlerini desteklemeye başladı. Ermeniler, İngiltere'nin propaganda ofisinin propaganda için kullandığı en önemli konu başlıklarından biri oldu (INF 4/4A).

Wellington House ve Ermeni Büro'nun Ermeniler Üzerine Yayınladığı Diğer Propaganda Kitap ve Kitapçıkları

Arnold J. Toynbee, *Armenian Atrocities: the Murder of a Nation*, Hodder and Stoughton, London and New York, 1915.

Herbert Adams Gibbons, *The Blackest Page In Modern History Armenian Events of 1915 The facts and Responsibilities*, Putnam, New York and London.

Zabelle C. Boyaciyan, *Armenian Legends and Poems with an introduction by Viscount Bryce*, J. M. Dent&Sons London; E.p. Dutton& Co. New York, 1916.

Harry Stuermer, *Two Years of War Seen At Constantinople*, London, Hodder and Stoughton, 1917; New York, Doran, 1917.

A.P. Hacobian, *Armenia and the War*, London, Hodder and Stoughton, 1917; New York, Doran, 1917.

W. Williams, *Armenians Past and Future*, King&Son ltd., Westminster, 1917.

E. A Brayley Hodgetts, *Round About Armenia. The Record Of a Journey Across the Balkans Through Turkey, The Caucasus and Persia*, Sampsons Low. Marston&Co. Ltd, 1917.

Noel ve Harold Buxton, *Travel and Politics in Armenia*, Joseph Hocking, *The Path of Glory*, Hodder Stoughton, London, 1917.

E.F. Benson, *Deutschland über Allah*, London and New York, Hodder and Stoughton, 1917.

Germany, Turkey, and Armenia: Selections of Documentary Evidence relating to Armenian Atrocities, London, J.J. Keliher & Co., 1917.

The Ottoman Domination, Fisher Unwin, London, 1917.

Arnold J. Toynbee, *The Murderous Tyranny of the Turks*, London, Hodder and Stoughton, 1917; New York, Doran, 1917.

A speech by Little of Kansas, *The Armenian Question In The American House of Representatives*, 1918.

By a Diplomatist, *Constantinople the Solar Plexus of the War*, 1918.

E.F. Benson, London, *Crescent and Iron Cross*, New York, Doran, 1918.

Esther Mugerditchian, *From Turkish Toils: an Armenian Family's Escape*, London, C. Arthur Pearson, 1918; New York, Doran, 1918.

Emily J. Robinson, *The Armenians*, 1918.

Faiz El Glusein. A Bedouin, *Martyred Armenia*, C. Arthur Pearson Ltd., 1918.

Fa'iz El-Ghusein, London, C. Arthur Pearson, "*Bedouin Notable of Damascus*" [sic], *Martyred Armenia*, 1917; New York, Doran, 1918.

General Allenby, *Armenia's Charter*, 1918.

Henry Morgenthau (the late Ambassador at Constantinople), *Tragedy of Armenia*, 1918.

Letters exchanged between Viscount Bryce and Lord Robert Cecil, *Armenia's Charter (Leaflets)*, reprinted from Westminster Gazette, 1918.

Letters exchanged between Lord Robert Cecil and Viscount Bryce, *Armenians And Baku, (Leaflets)*, reprinted by The Daily Telegraph, 1918.

Reprinted from The Globe, *Transcaucasia and Caspian, leaflets*, 1918.

Appeal by the Armenian National Delegation, *Turkish Enormities, (Leaflets)*, 1918.

Lloyd George, M. Clemenceau, A.J. Balfour, Robert Cecil, Viscount Bryce, Mark Sykes, *The Future of the Near East*, 1918.
Mc Gluer Stevens, *The Armenian Trek*. 1918.
Michael Varandian, *Tragedy of Caucases*, 1918.
Nicolas Velimrovic, *The Children of the Illuminator*, 1918.
Walter Guinness, *Impressions of Armenia*, 1918 (McCarthy 2002: 469-481; The Armenian Bureau Publications).

Birinci Dünya Savaşı'nda İngiltere'nin ABD'deki Propaganda Faaliyetleri

Amerika'da New York ve Chicago'daki İngiliz propaganda ofislerinde afişler, gazeteler, resimler, fotoğraflar, filmler propaganda amaçlı dağıtılıyordu. Özellikle savaş filmleri propaganda için daha etkiliydi. İngiliz görüşleri doğrultusunda savaş ve savaşın gidişatı hakkında Amerikan gazetelerine makale ve paragraf olarak bilgi aktarıyorlardı. Amerikalı gazetelere İngiliz haber ofisinden haftalık olarak mektuplar gönderiliyordu. Gazetecilere propaganda malzemeleri ulaştırıldı. Londra'da yayınlanan kitapçıklar ABD'deki 170.000 den fazla adrese doğrudan gönderiliyordu. Başlıca İngiliz gazeteleri ABD'deki küçük kasabalara günlük 300 adet gönderilmekteydi. Her hafta Amerika'daki Katolik ve Protestan papazlara propaganda maksatlı mektuplar gönderilmekteydi. İngiliz Savaş Ofisi tarafından kurulan İngiliz-ABD dostluk grubu düzenli olarak İngiltere'de misafir edilip onlara bilgiler veriliyordu. Belli haber ajanslarına haftalık olarak bilgilendirme yapılıyordu (INF 4/4A).

İngilizler, Amerikan gazetelerine de Bryce Raporu'nun önemli kısımlarını yayınlamaları için dağıttılar. *The New York Times*, *Philedelphia Public Ledger* ve *Chicago Herald* gibi gazeteler bu Ermeni öykülerine çok fazla yer verdiler. *New York Times*'ın aylık çıkardığı *Current History* dergisi, Bryce Raporu'nun uzun giriş bölümünü doğrudan yayınladı. Ayrıca raporun Türk vahşetiyle ilgili en korkunç kısımlarını özetleyen Türk karşıtı makaleleri orta sayfa serileri olarak yayınladı. *New York Times* gazetesi Bryce Raporu'nu aktarmak için üç sayfasını ayırdı. *New Republic*, Bryce'ı kaynaklarının seçimi ve kanıtları için övdü. Ancak yazıda kaynakların çoğunun anonim olduğundan hiç bahsedilmedi. Raporun özeti yayımlandı ve Türkler kınandı. Diğer gazete ve dergiler de rapordan alıntılar veya raporun özetini yayınladılar. Wellington House, Bryce Raporu'nu diğer propaganda yayınları için bir kaynak olarak kullandı (McCarthy 2001: 474-484).

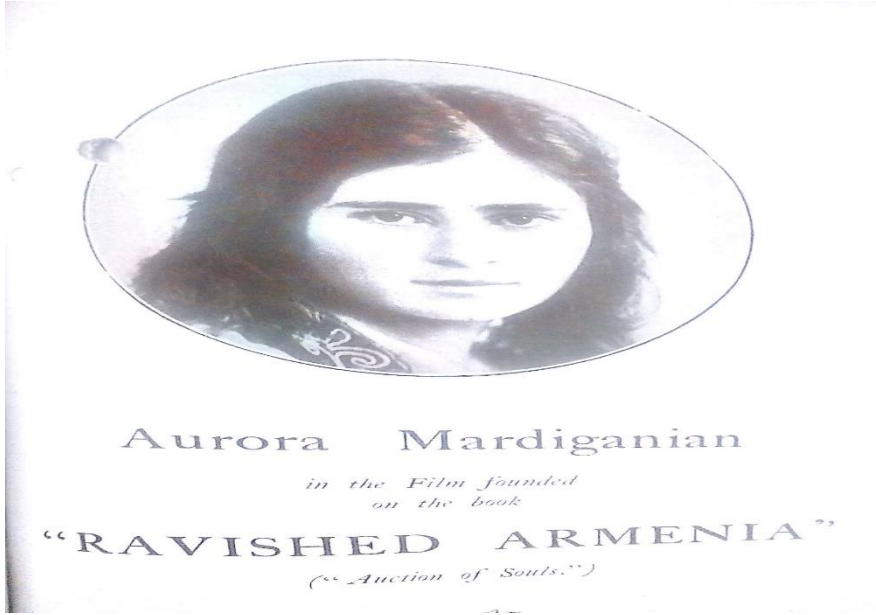
ABD’de Wellington House adına çalışan firma G. H. Doran Company idi. Bu şirketin sahibi Messrs Hodder Stoughton’du. G. H. Doran Company, firmanın Amerika’daki şubesi idi. 7 ayda bu firma Wellington House için ABD’de 1.267.140 adet kitap bastı. Bunun maliyeti de 39.364 dolardı (INF 4/10).

Wellington House yayınları genellikle İngiltere’deki Hodder & Stoughton yayınevinde basılıyordu. Amerika’da ise, bir kısım hisselerine Hodder & Stoughton yayınevinin sahip olduğu Doran yayınevi, Hodder & Stoughton’ın bazı dokümanları New York’ta bulunan kendi matbaasında basmasına rağmen, ilave olarak seçilmişti. Wellington House’a göre, yayınevi sahibi George H. Doran, Geoffery Butler ile işbirliği içindeydi ve New York’taki Amerikan Misyonu başkanı Lord Northcliffe ile de temas halindeydi. Doran, Amerika Birleşik Devletleri’nde Wellington House’un şubesi olduğu için Wellington House’un birçok kitap ve broşürünü bastı. Doran, ayrıca, misyonerlerin kaleme aldığı birçok Türk karşıtı yazıyı ve diğer propaganda malzemelerini de bastı (McCarthy 2002: 845).

Wellington House Amerikan basınındaki haberlerin haftalık analizini yaparak Amerikan kamuoyunu yönlendirmek için gerekli propaganda materyallerinin sunumunu yapmaktaydı (BBK E/3/1: 3).

Propaganda memurlarından olan Arnold Toynbee’nın hazırladığı *The Murdererous Tyranny Of The Turks* (Türklerin Katil Tiranlığı) adlı kitapçığın başlığını dahi müttefiklerin Amerikan Başkanı Wilson’a verdiği cevaptan almıştı. Wilson 1916 yılı sonunda kendi savaş amaçlarını beyan etmek için muharip talep etmesi üzerine bu cevabı vermişlerdi. Başka bir deyişle, propagandacılar politika yapıcıları önceden satın almışlardı (Sanders-Taylor 1982:160). Robert Kolej’in müdürlüğünü de yapan misyoner H.L. Gates, *Ravished Armenia: The Story Of Aurora Mardigonian* (Ermeni Kızı Aurora Mardigonian’ın Hikâyesi) adlı bir kitap yayınladı. Gates kitabının girişinde kaynak olarak İngiliz Propaganda Ofis’inden ve Bryce Raporu’ndan yararlandığını belirtti. Bu kitap daha sonra Amerika’da filme çekildi. Tiyatrolarda oynandı. Yardım toplama kampanyalarında kullanıldı (McCarthy, 2010: 198). Amerika’da savaş yıllarında Ermeni propagandası için dağıtılan bu kitapçığın kapağı aşağıda verildi.

Şekil. 1. *Ermeni Kızı Aurora Mardigonian’ın Hikâyesi* Adlı Propaganda Kitabının Kapağı

Aurora Mardiganian adlı güzel bir Ermeni kızın yaşadığı iddia edilen olaylar üzerine kurgulanan kitap propaganda amaçlı birçok yere dağıtıldı. Propaganda dergilerinde de neşredildi. *Ruhların Müzayedesi* adıyla filmi de çekildi. Bu film Amerika'da önemli bir propaganda malzemesi olarak kullanıldı.

Çünkü filmler görsel olduğu için propaganda faaliyetlerinde daha önemli bir rol oynamaktaydı (IOR/L/PS/11/159/P7105/1919). İngiliz Propaganda Ofisi ABD'de propaganda amaçlı olarak sinemadan da etkili bir şekilde yararlandı. İngiltere Enformasyon Bakanlığı'nın yayınında sinemanın toplum üzerindeki etkisiyle ilgili şu bilgilere yer verilmişti: "Şu an toplum üzerinde en etkili araç sinema filmidir. Toplum görüşü ve düşüncesi üzerinde çok büyük bir potansiyele sahiptir. D. W. Griffith tarafından çekilen iki filmden her biri sadece ABD'de 40 milyon kişi tarafından izlendi. Bu filmlerden biri ABD'de Kuzey ile Güney arasındaki savaşı anlatan *The Birth Of A Nation* adlı filmi. Bizim ABD'de gösterime sunduğumuz resmi filmleri 3 ay içinde 10 milyon insan izledi ve bunun Amerika'daki etkisi çok büyük oldu. Amerikan toplumunun İtilaf güçlerine sempatisini artırdı. ABD'nin Omaha kentinde İngiliz resmi propaganda filmi gösterileceği gün Belediye Başkanı resmi tatil ilan etti. Bizzat kendisinin başkanlığında 5000 kişilik göstericiyle resmigeçit yaptı. Saatler içinde cadde de 70 bin kişi toplandı.

Tiyatrolarda izdiham yaşandı. Binlerce kişi içeri giremedi. Aynı durum ABD'nin diğer kentlerinde de yaşandı" (INF4/6) .

Aurora Mardiganian için hazırlanan propaganda fotoğraflarının altında film için şu yorumlara yer verilmişti: "*Ruhların Müzayedesinden daha dokunaklı bir film daha önce hiçbir zaman sinema ekranlarında görülmemiştir. Bu Türklere tutsak olan bir Ermeni kızın hikâyesidir. Ermenistan'da binlerce Aurora Mardiganian var. Fakat dünya onları tanımıyor. Onlar inanılmaz zulümler yaşadılar. Aurora Mardiganian'ın ağlaması aslında bütün Ermenistan'ın ağlamasıdır. Onlar yardım istiyor. Bizi zulümden kurtarın diye sesleniyorlar...()*Auction of Souls Ermenilerin Türk askerleri tarafından sığır gibi çöle sürülüşünü anlatıyor. Kadın ve çocuklar erkeklerden ayrılıyor. Bazı gruplar diri diri gömülüyor. Bazıları ise en kanlı şekilde vuruluyor. Ermeniler bu ölüm tehdidine rağmen Müslüman olmadılar. Ermeni kızları çarmıha gerildi. Onların vücutları ve ruhları bir dolardan daha az paraya satıldı..."(IOR/L/PS/11/159/P7105/1919).

Yukarıdaki paragrafta görüldüğü üzere propaganda metinlerinde gerçek dışı bilgilerle duygu sömürsü yapılmaktaydı. Bu sayede politik ve ekonomik kazanımlar hedeflendi. Amerikan halkından daha çok para toplamak ve Amerikan halkını yönlendirmek için bu tür propagandalara ihtiyaç duyuyorlardı.

Wellington House Amerika'da yerel talebin gerektirdiği türden kaynaklar sağlıyordu. Wellington House'un 14 Ekim 1916 tarihli 3. raporunda son 6 ayda propaganda kitaplarına çok talep olduğu bu kitapların birçok dile çevrildiği belirtildi. Bu propaganda kitapları şunlardı: Lord Bryce'in *Neutral Nations And War* adlı eseri 11 dile çevrildi. *The Death Of Edith Cavell*, 8 dile çevrildi. *The Horrors Of Wittenberg*, 9 dile çevrildi. Toynbee'nin *Murder of a Nation* adlı kitabı 8 dile çevrildi. Hurd'ın *Sure Shield* ve *Murder At Sea* adlı eserleri 10 dile çevrildi. William Archer'ın professor Brandes'a cevabı olan *The Murder of Captain Fryatt* ve Davies'in *İngiliz ve Alman Ekonomisi* adlı eseri 9 dile çevrildi (TI/11992/27254: 7).

İngiltere ve Diğer İtilaf Devletleri'ne Ait Propaganda Materyallerinin Amerika'da Dağıtımı

İngiliz propaganda materyallerinin dağıtıcılarından Denizaşırı Kulüp'ün ABD'deki Connecticut Eyaleti şubesinden Londra'daki şubeye yazılan mektupta, ABD'de dağıtmak üzere kendilerinin aşağıdaki kitapçıkları aldıklarını bildirdiler:

Murder At Sea (Denizde Cinayet)

The Horrors of Louvian(Louvian'ın Korkuları),

The Soul of France (Fransa'nın Ruhunu),
What Britain is Fighting For(İngiltere Ne İçin Savaşıyor),
The Horrors of Wittenberg(Wittenberg'nin Korkuları)(Cfmg 32/2/2).

Yabancı basının değerlendirildiği 30 Ocak 1917 tarihli raporda, İtilaf Devletleri'nin Amerika'daki propaganda faaliyetleri hakkında bazı bilgiler verildi. Buna göre, 1916 yılı Ekim ayında İngiliz ve Fransız hükümetleri Amerika'ya İtilaf Devletleri için propaganda yapmak üzere bir takım politikacılar gönderdi. Bu ajanlar Amerika'da şehir ve kasabaları ziyaret edip mitinglerde konuşmalar yaptılar. Konuşmaların konusu 'Alman Zulmü', 'Barbar Hareketler' gibi rakiplerini karalamaya dönük konuşmalardı. Bu mitinglerdeki amaç propagandanın yanı sıra, Amerikan kamuoyunu etkileyerek onlardan İngiliz ve Fransız Kızılhaç'ı için ve İtilaf askerleri için para toplamaktı. Bu amaçlar doğrultusunda Londra'dan Güney Amerika Devletleri'ne daha çok propaganda heyetleri gönderilmeye başlandı. Bu faaliyetler için İngiliz Hükümeti 400.000 Pound Fransız Hükümeti ise 8 milyon Frank hibe etti (Cfmg 32/2/2/33).

Wellington House Başkanı Masterman, ABD'deki propaganda için dağıtılan posta listesinin 30.000'e ulaştığı, buna ek olarak SS Dağıtım tarafından 60.000 kişiye dağıtıldığını bildirdi. Propaganda malzemeleri gönderilecek kişi ve gruplar sınıflandırılmıştı. Gazetelere, akademisyenlere, belli isimlere, Katoliklere, din adamlarına, ticaret ve finans merkezlerine, diplomatlara, kurumlara, kalabalıklara, Deniz Aşırı Kulüp üyelerine gönderiliyordu.

Cunard Steamship Şirketi'nden yazılan 3 Mart 1917 tarihli mektupta; 1914 yılı Ekim ayından itibaren 1917 yılı Mart ayına kadar kendi şirketlerinin ABD'nin Minesota, Kuzey ve Güney Dakota, Montana, İdeho, Kuzey Wiscansin, Michigan'ın yukarı kıyılarında yaklaşık 250.000 adet propaganda kitapçığı dağıttıklarını, bu bölgede Cunard'ın 1500 ajanı olduğu yazıldı (Cfmg 32/2/2/33).

1917 ve 1918 yılı içerisinde son 9 ayda 850.000'den fazla kitabı Wellington House basarak Amerika'ya gönderdi (BBK E/3/1/1917-1918:13).

Cunard Steamship (vapur) Şirketi'nin Boston Şubesi'nden yazılan 5 Mart 1917 tarihli raporda: Boston'da gönderilen propaganda yayınlarını dağıttıkları bildirildi. Buna göre; Georgia ve Alabama'da bulunan 25 kolejlin profesörlerine(hocalarına), 50 seçilmiş 3. Sınıf ajana, 1800 rahibeye, New England olarak adlandırılan ve Amerika'nın kuzey doğusunda bulunan Connecticut, Maine, Massachusetts, New Hampshire, Rhode Island ve Vermont

eyaletlerindeki 610 kütüphaneye, 100 gazete ve ithalatçıya, 150 özel istek sonucu seçilen kişiye, 50 YMCA(Genç Hristiyanlar Birliği) üyesine, ABD ve Kanada'da 8000 posta listesine, 436 Rodoslu ve Oxfordluya dağıtılmıştı. Bu propaganda malzemeleri New Jersey, Maryland, Florida, Idaho, Connecticut, Illinois, Virginia, Pennsylvania, New York eyaletlerinde de dağıtıldı.

Tablo. 1. Savaş Yıllarında Boston Ofisince Savaş Edebiyatı üzerine Alınan ve Dağıtılan Propaganda Eserleri

Yıllar	Sayı
1915	201.478.000
1916	103.282.000
1917 (1 Mart itibariyle)	39.415.000
Toplamda	344.175.000

Kaynak: Cfgm 32/2/2/33)

Cunard Steamship Şirketi'nin New York Şubesi'nden yazılan 1 Mart 1917 tarihli raporunda, propaganda malzemelerinin yaklaşık 600 adet posta listesine, 200 adet seçilen ajan listesine, 150 adet kulübe, 15 adet kütüphaneye, 140 adet otele, 275 adet navlun komisyoncusuna olmak üzere dağıtıldığı bildirildi.

Cunard Steamship Şirketi'nin Chicago Şubesi'nden yazılan 21 Nisan 1917 tarihli raporda, bu tarihe kadar 450.000 adet propaganda yayını dağıttıkları ve bunun 425.000'in İngilizce, 12.000'in İsveççe, 3500'ün Danimarka'ca, 3000'in Norveççe, 1500'ün Polonya'ca, 5000'in Almanca, 500'ünün İtalyanca olduğunu bildirdiler (Cfgm 32/2/2/33).

The Royal Mail Steam Pocket Şirketi, 24 Kasım 1914- 31 Aralık 1917 tarihleri arasında propaganda malzemesi olarak çok sayıda broşür, dergi, kitap ve posta kartı dağıttı. Aşağıda şirketin dağıttığı propaganda malzemelerinin miktarı, hangi dilde basılmış olduğu ve nerelere dağıtıldığı tabloda gösterildi.

Tablo. 2. Güney Amerika'da

İspanyolca	2.316.950 adet
Portekizce	1.432.350 adet
Latin Dillerinde	837.000
Almanca	119.250
İtalyanca	55.000
İngilizce	45.030

İngiltere'nin Birinci Dünya Savaşı'nda ABD'de Yürüttüğü Ermeni Propagandası

Fransızca	8.550
Arapça	4000
Diğer Dillerde	3000
Toplam	4.821.130 adet

Fas&Atlantik Adaları

Değişik Dillerde	235.700 adet
İspanyolca	27.075
Arapça	20.500
Latin Dillerinde	12.725
Toplam	296.000

Peninsular(Yarımadaya Ait)

İspanyolca	40.800
Latin Dillerinde	18.300
Portekizce	1300
Toplam	60.400

Şirket Vapurlarında Yolcuların Kullanımı İçin Dağıtılan Propaganda Materyalleri

İngilizce	3.613 adet
İspanyolca	1.950
Portekizce	200
Fransızca	149
Latin Dillerinde	25
Toplam	5.937
Genel Toplam	5.183.467 adet

Kaynak: (Cfgm 32/2/4/4)

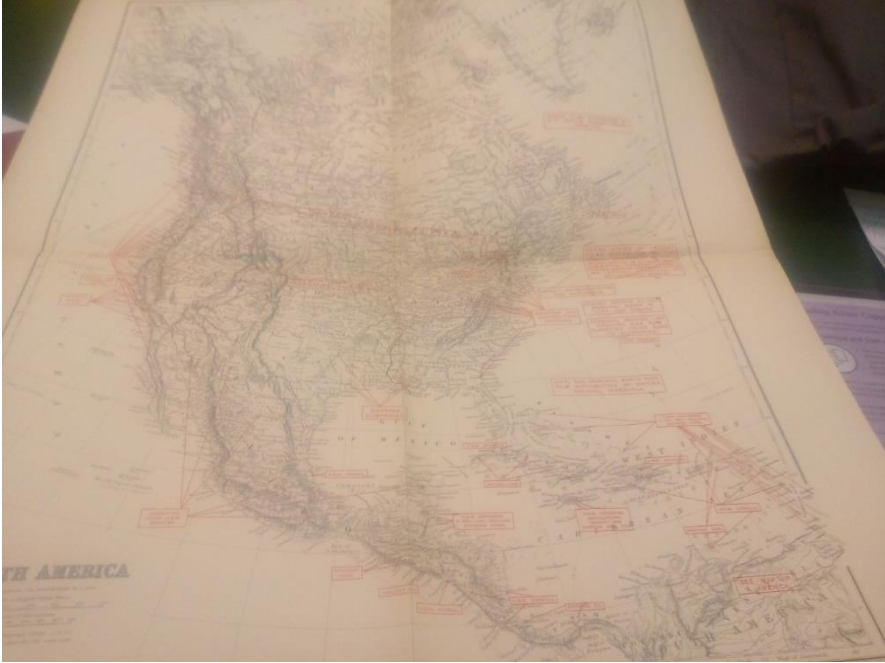
Wellington House Başkanı Masterman ABD'nin en etkili yazarlarının kendilerinin propagandalarına katkıda bulduklarını, Amerikan vatandaşlarına sundukları propaganda malzemeleriyle onların olayları kendi arzu ettikleri noktadan görmelerini sağladıklarını ve onların fikirlerini ve düşüncelerini şekillendirdiklerini, propaganda kitapçıklarının ve kitaplarının günlük makalelerden daha etkili olduğunu belirterek Bryce Raporu gibi belgelerin çok ilgi gördüğünü ve hemen hemen her gazete liderinin bu rapordan bahsettiğini bildirdi. İngiltere'nin propaganda faaliyetleri Amerika'da çok geniş etki bıraktı (Cfgm 32/2/2/33).

Masterman, ABD liderlerinin düşüncelerini İngiliz görüşlerine yaklaştırmak ve onların İngiliz iddialarına sempatiyle bakmalarını sağlamak için de tartışmalı konuları ele alan ve ABD'de dağıtılan

propaganda kitap ve kitapçıklarının önemli olduğunu belirtti. Masterman Amerika'daki kamuoyunda etkili olan insanlara ve ciddi öğrencilere de direk ulaşmanın ancak Wellington House'un hazırladığı propaganda yayınlarıyla mümkün olduğunu vurguladı. Masterman, ABD'de gazete editörlerinin, akademisyenlerin açıklamalarında belirttikleri gibi Wellington House'ın propaganda kitapçıklarının Amerikan kamuoyunda çok etkili olduğunu ve Amerikan düşüncesini bir kalıba soktuğunu belirtti. Amerika'daki İngiliz propagandası için Wellington House'da şu ifadeler kullanılıyordu: "*Muazzam miktardaki broşürler, konuşmalar ve diğer ikna etme yöntemleri kullanılarak Amerikan kamuoyunun duygu ve düşüncelerini istismar edip sömürüyoruz*"(Cf. 32/2/2/33).

Aşağıda İngiltere'nin Amerika'daki propaganda malzemelerinin dağıtımını gösteren harita verildi.

Şekil. 2. Kuzey Amerika'da İngiliz Savaş Propagandasının Dağılımını Gösteren Harita

Kaynak: MSS EUR. F.112/ 561.

İngiltere'nin Amerika'daki propaganda faaliyetlerinden biri de Amerika'nın çeşitli kentlerinde propaganda resimleri için sergiler düzenlemektir. Bu maksatla İngiltere'deki propaganda resimleri

Amerika'nın New York, Washington, Boston ve diğer önemli şehirlerinde propaganda resimlerinin sergilendiği sergiler açtılar (T1/12216/treasury 34453/5 Eylül 1918).

Wellington House'un ABD'de Siparişle Yazdırdığı Propaganda Kitapları

İngiliz Propaganda Ofisi, Amerikan kamuoyunu etkileyecek kitaplar yazdırmak için bazı Amerikalı yazarlarla görüşmeler yaptı. Wellington House Başkanı Masterman'dan 18 Ocak 1917 tarihinde Mr. Colles'e yazılan mektupta şu ifadeler yer alıyordu: *"Mr Belloc kendisi Amerika'da bizim amaçlarımıza uygun bir kitap yazarsa, biz kitabın satışında ve dağıtımında her türlü desteği veririz. Bizim geniş dağıtım ağımla çok sayıda kitabın dağıtımını yaparız. Böyle bir eser yazdığı takdirde Mr. Belloc normal ticaret kanallarıyla da Amerikan gazeteleri ve yayıncılarından önemli miktarda para kazanacaktır. Ödemelerimiz yayıncıların Mr. Belloc'un eserlerini basmalarının ve dağıtmalarının sigortası olacaktır. Aynı şekilde yazarlar Arnold Bennett ve H. G. Wells bizim istediğimiz gibi yayınlar yapabilirler. Bu iki yazar da Amerikan kamuoyunu etkilemek ve onların ilgisini çekmek için İngiliz Propaganda Ofisi Wellington House'ın istedikleri yayınları yapmaya daima istekli olmuşlardır. Bu yazarlar yayınlarını, Amerika'daki kendi yayıncıları ve kendi editörleriyle birlikte yapmaya devam ediyorlar. Çünkü onlar bu şekilde yapılan tanıtımların devletin düzenlemeleriyle yapılandan daha geniş etkiye sahip olduğuna inanıyorlar"* (Cfmg 6/5/6/1).

Masterman, Mr. Colles'e yazdığı 25 Mart 1917 tarihli mektupta ise; Lord Bryce'in propaganda ofisi için düzenli olarak bir şeyler yazdığını bildirdi. Masterman, kendisinin son 2.5 yıl içinde, sürekli olarak Bryce'a bir şeyler yazması için talepte bulunduğunu ve bunun kamu yararına olacağını düşündüğünü yazdı. Mektupta, Bryce'in bu işler için hiç ücret almadığını ve tüm çalışmaların Bryce'la ve diğer önemli yazarlarla bağlantılı olarak günden güne normal kurs çalışmaları içerisinde yürütüldüğünü bildirdi (Cfmg 6/5/6/5). (Bkz. ek.1.)

Sonuç

İngiltere'nin ABD'de yürüttüğü propaganda faaliyetlerinin amacı ABD kamuoyunu kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirerek, İngiltere'nin söylediklerini yapacak bir hale getirmektir. Bu amaçla savaş yıllarında ABD'de Ermeniler üzerinden insanların dini ve insani duygularını harekete geçirip halkın ABD hükümetleri üzerinde baskı kuracak ve kendi paralarını karşılıksız masum insanları desteklediğini

düşünerek hibe etmesini sağlayacak derecede etkili olan zulüm hikâyeleri ürettiler. Kurgulanan hikâyeler üzerine hazırlanan ve sayıları milyonları bulan kitap, kitapçık, afiş ve filmleri ABD'nin hemen her yerinde sistemli bir şekilde dağıttılar.

Amerika'da çeşitli eyaletlerde İngiliz propaganda ofisleri açıldı. Bu ofisler vasıtasıyla afişler, gazeteler, resimler, fotoğraflar, filmler propaganda amaçlı dağıtıldı. Amerika'nın çeşitli kentlerinde propaganda resimleri için sergiler düzenlendi. İngiliz görüşleri doğrultusunda savaş ve savaşın gidişatı hakkında Amerikan gazetelerine makale ve haber olarak bilgi aktarıldı. İngiliz propaganda ofisi Wellington House, Amerikan basınındaki haberlerin haftalık analizini yaparak Amerikan kamuoyunu yönlendirmek için gerekli propaganda materyallerinin sunumunu yaptı. Amerikalı gazetelere İngiliz haber ofisinden haftalık olarak mektuplar gönderildi. Belli haber ajanslarına haftalık bilgilendirme yapıldı. Gazetecilere propaganda malzemeleri ulaştırıldı. Londra'da yayınlanan kitapçıklar ABD'deki yüz binden fazla adrese doğrudan gönderildi. Başlıca İngiliz gazeteleri ABD'deki küçük kasabalara kadar günlük ulaştırıldı. Her hafta Amerika'daki Katolik ve Protestan papazlara propaganda maksatlı mektuplar gönderildi.

ABD'deki çeşitli şehirlerdeki gazetelere, akademisyenlere, etkili isimlere, Katoliklere, din adamlarına, ticaret ve finans merkezlerine, diplomatlara, ajanlara, kütüphanelere, ithalatçılara, kurumlara, kalabalıklara, Deniz Aşırı Kulüp Üyelerine vs. propaganda malzemeleri düzenli olarak gönderiliyordu.

Bu propaganda malzemeleri sadece İngilizce değil ABD'de konuşulan diğer dillerde de hazırlanmıştı. İngilizce, İsveççe, Danimarka'ca, Norveççe, Polonya'ca, Almanca, İtalyanca ve İspanyolca dillerinde hazırlanmış on binlerce propaganda malzemesi Amerika'da dağıtıldı.

Amerikan gazetelerine yayınlamaları için Ermeni propagandası için hazırlanan Bryce Raporu dağıtıldı. *The New York Times*, *Philedelphia Public Ledger* ve *Chicago Herald* gibi gazetelerde rapordan alıntılar yayınlandı. Amerikan gazetelerinde Ermeni öykülerine çok fazla yer verildi. Amerika'daki birçok gazete ve dergide rapordan alıntılar veya raporun özeti yayınlandı. Wellington House, Bryce Raporu'nu diğer propaganda yayınları için bir kaynak olarak kullandı. ABD'de Wellington House adına çalışan yayın evleri oluşturuldu. Propaganda kitapları, afişler ve kitapçıklar bu firmalara bastırıldı. İngiliz propaganda ofisi, Amerikan kamuoyunu etkileyecek kitaplar yazdırmak için bazı Amerikalı yazarlarla anlaştı. Amerika'da

İngiltere'nin propaganda faaliyetleri doğrultusunda kitap yazan yazarlara, kitabın satışında ve dağıtımında her türlü destek verildi. Bu tür yazarlar Wellington House'un desteğiyle önemli paralar kazandı. Amerikalı yazarların yazdığı kitaplar, Amerikan kamuoyunu etkilemede ve onların ilgisini çekmede daha etkiliydi. ABD'nin en etkili yazarlarının propaganda faaliyetlerinde kullanılmaları, Amerikan vatandaşlarının fikir ve düşüncelerinin İngiltere'nin istediği yönde şekillenmesine neden oldu.

İngiltere Enformasyon Bakanlığı sinemanın toplum üzerindeki etkisini de propaganda için kullandı. Bazı propaganda kitaplarının filmi de çekildi. Bu filmler ABD'nin çeşitli şehirlerinde sinemalarda gösterime sunuldu. Filmler yardım toplama kampanyalarında kullanıldı. Propaganda ofisinin hazırladığı filmler ABD milyonlarca kişi tarafından izlendi.

ABD liderlerinin ve Amerikan kamuoyunda etkili olan insanların düşüncelerini İngiliz görüşlerine yaklaştırmak ve onların İngiliz iddialarına sempatiyle bakmalarını sağlamada ABD'de dağıtılan propaganda kitap ve kitapçıkları önemli rol oynadı. Muazzam miktardaki propaganda malzemesi vasıtasıyla İngiliz Propaganda Ofisi Amerikan kamuoyunun duygu ve düşüncelerini, kendi çıkarları doğrultusunda istismar etmeyi başardı.

İngiltere'nin propaganda faaliyetleri Amerika'da çok geniş etki bıraktı. Sistemli ve çok yönlü olarak yürütülen propaganda faaliyetleri sonucu özellikle Amerikan halkında gerçeklerden uzak bir Ermeni Sorunu algısı oluştu. Yüzyıl önce ortaya atılan iddialar üzerinden yürütülen bu kampanyaların etkisi günümüzde de devam etmektedir. İngiliz propaganda faaliyetleri için üretilen kitap, kitapçık, broşür, afiş ve filmler, günümüzde Ermeni diasporası tarafından asılsız iddialarına dayanak olarak kullanılmaktadır. Bu gibi eserlerin gerçeklerden uzak, kurmaca olduğunun ve propaganda faaliyetleri için özel olarak üretildiğinin hem ülke içinde hem de dünyada yapılacak olan çalışmalarla insanların bilgisine sunulması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

a) British Library Arşivi (Londra)

MSS EUR. F.112/ 561. Maps Showing Distribution Of British War Propaganda in North America

MSS EUR. F.112/ 561

Indian Papers

IOR/L/PS/11/159/P7105/1919

b) British National Arcieve (Londra)

FO 141/735/2

INF 4/4A

INF 4/1B

INF4/6

INF 4/10

TI/11992/27254, Sayfa 7

T1/12216/treasury 34453, (5 Eylül 1918)

c) İngiltere Parlamento Arşivi (Londra)

BBK E/3/1 sayfa 3

BBK E/3/1/1917-1918, s.13

d) Masterman Arşivi (Birmingham)

Cfgm 32/2/2

Cfgm 32/2/2/33

Cfgm 32/2/4/4)

Cfgm 6/5/6/1

Cfgm 6/5/6/5

e) Araştırma ve İnceleme Eserler

JOHNSON, Henry Hamilton (1918), *The "Clean- fighting" Turk Yesterday, To-day and To-morrow*, London: Spottish woode Ballantyne Co. Lit.

LASSWELL, Harold D (1927), *Propaganda Technique in The World War*, London: Kegan Paul, Trench, Trubnc company Ltd.

McCARTHY, Justin (2002), "İngiliz Propagandası, Wellington Evi ve Türkler", *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt:13: 469-481.

MARQUİS, Alice Goldfarb (1978), *Words as Weapons: Propaganda in Britain and Germany during the First World War*, *Journal of Contemporary History*, Vol. 13(3).

McCARTHY, Justin (2009/07/30). "I. Dünya Savaşı'nda İngiliz Propagandası ve Bryce Raporu", , <https://www.turkishnews.com/tr>
Erişim Tarihi: 29.07.2018

McCARTHY, Justin (2010), *The Turk İn America The Creation of an Enduring Prejudice*, Salt Lake City: The University of Utah Press.

NİEPAGE, Martin (1917), *The horrors of Aleppo, seen by a German eyewitness*, London: T.F. Unwin Ltd.

ÖZDEMİR, Hikmet (2005), *Arnold Toynbee'nin Ermeni Sorununa Bakışı*, Ankara: Tüba Yayınları.

PETERSON, H.C (1939), *Propaganda for War the Campaign Against American Neutrality, 1914-1917*, Norman: University of Oklahoma Press.

READ, James Morgan (1972), *Atrocity Propaganda 1914-1919*, New York: Arno Press A New York Times Company.

ROETTER, Charles (1974), *Psychological Warfare*, London: B. T. Batsford Ltd.

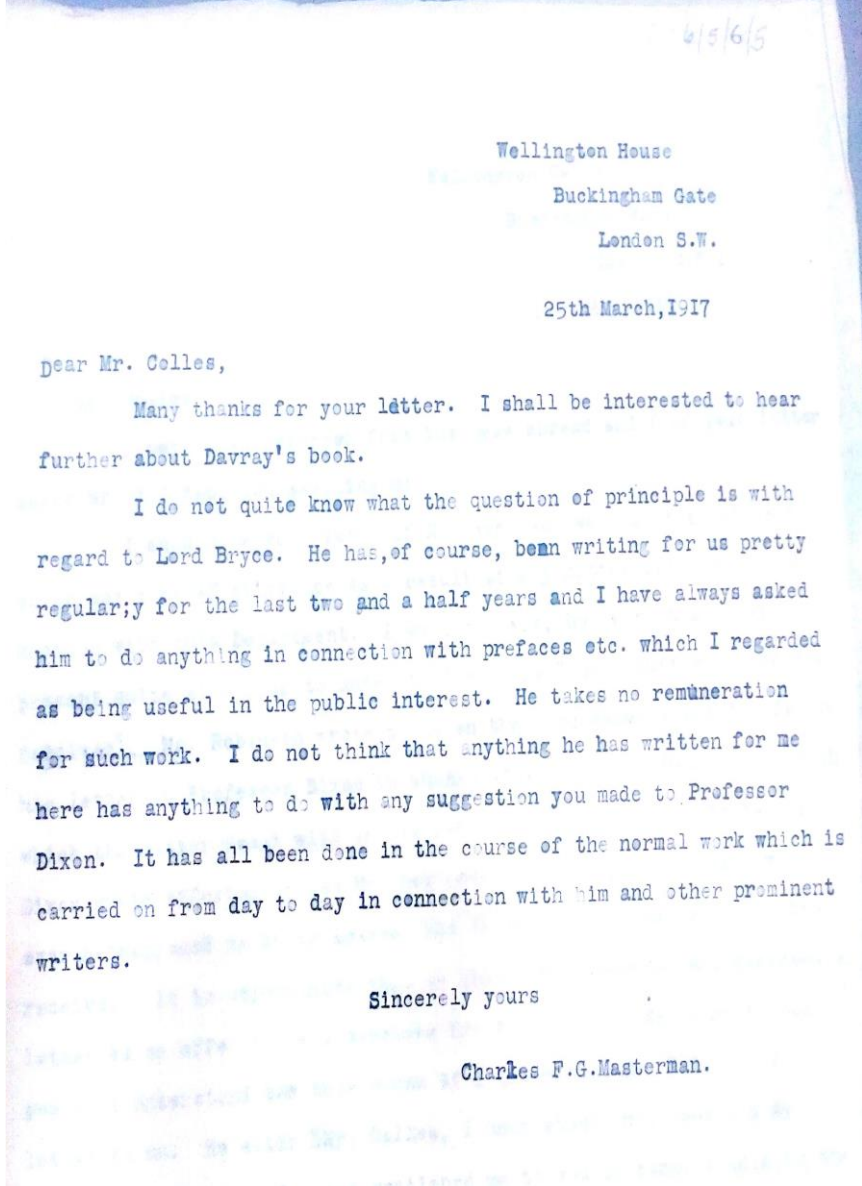
SANDERS, M.L. (1975), "Wellington House and British Propaganda During The First World War", *The Historical Journal*, 18/1.

SANDERS M.L.- TAYLOR, Philip (1982), *British Propaganda During The First World War, 1914-1918*, London: The Macmillan Press Ltd.

The Times, 21 Aralık 1919.

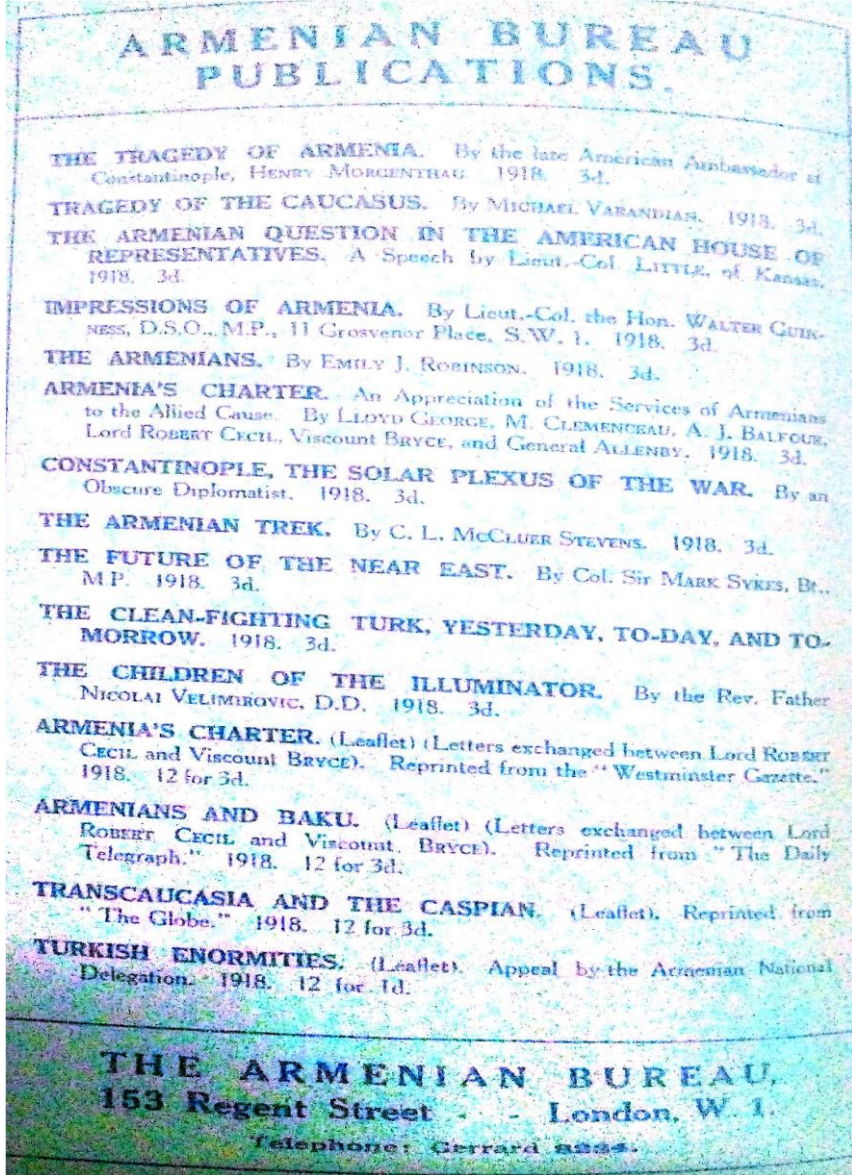
EKLER

Ek. 1. Wellington House Başkanı Masterman'ın Lord Bryce'in Propaganda Ofisi İçin Düzenli Olarak Bir Şeyler Yazdığını Belirten Mektubu

Kaynak: Cfgm 6/5/6/5

Ek. 2. Ermeni Bürosu'nun 1918 Yılındaki Propaganda Yayınları

Kaynak: (Johnson, 1918: Arka Kapak)

Ek. 3. Mavi Kitap (Bryce Raporu)

